Viorica Răileanu

FORMULA NUMELUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Utilizarea numelui este o practică foarte răspândită în toate culturile umane, însă fiecare are regulile sale de aplicare şi de folosire[1].

Popoarele din Evul Mediu au intrat în istorie cu *numele unic*, dat de părinți sau primit la botez, care în literatura de specialitate mai e numit *nume personal, nume individual*, *nume mic, prenume*[2]. Societatea a continuat să evolueze. *Prenumele* nu mai era suficient pentru identificare. Probabilitatea de a întâlni persoane cu acelaşi prenume a crescut [1, p. 73] şi, pentru a evita confuzia, era nevoie de un determinant sau chiar mai multe. [2, p. 131-134] Trecerea la formula regimului „numelor duble" se face pe nesimțite, în curs de secole. Până a se ajunge la un tipar onomastic oficial, s-au înregistrat, în formă populară, stadii intermediare, analitice, mai puțin conturate. La români, chiar dacă *de iure* numele de familie nu avea încă un statut definitiv în secolul al XVII-lea şi nu exista încă un act normativ referitor la oficializarea sa, *de facto* el exista „încă din secolul al XV-lea, folosindu-se când numele unic, când cel dublu, adăugând la prenume un patronim sau o poreclă". [3] Prin urmare, baza sistemului antroponimic din Moldova secolului al XVII-lea o constituie numele unic calendaristic, urmat de o mare varietate de determinante: o ocupație a unui strămoş, o poreclă, o particularitate fiziologică, o particularitate familială, care, ulterior, devenind apelative, şi-au pierdut semnificația lor inițială şi au preluat funcția de nume de familie. Uneori se ajungea la folosirea unor perifraze lungi în desemnarea unei persoane, oferindu-se o bogată informație despre purtător, pentru a-l putea identifica corect, alteori erau menționate chiar situații şi întâmplări din viața

[1] Romanii se foloseau de regimul numelui triplu (*praenomen*, *nomen gentilicum* şi *cognomen*) sau cuadruplu (cu un *agnomen* în plus). *Praenomen (prenumele)*, reprezenta elementul cu ajutorul căruia se identificau între ei membrii aceleiaşi ginți; *nomen* sau *nomen gentilicum* (*numele de familie*) era elementul comun tuturor membrilor aceleiaşi ginți; *cognomenul* este cel de-al treilea element care înseamnă porecla; *agnomen* era un supranume, o poreclă obținută în urma unor fapte deosebite. (De ex.: Numele complet al lui Cicero era Marcus Tullius Cicero. *Marcus* era numele său personal, *Tullius* era numele de familie, iar *Cicero* era porecla unui strămoş, care avusese pe nas un neg de forma unui năut. Acest sistem a căzut în desuetudine în perioada postclasică, atunci când individul era identificat printr-un nume unic. Grecii foloseau, de obicei, numele unic, ulterior, s-a folosit patronimul format cu sufixul *-ide*, foarte frecvent în poemele homerice [4, p. XXII]. La ruşi patronimicul apare de la început, format cu sufixele: *-ov, -ovici, -ici.*)

[2] Un singur nume, fiind doar unu, nu putea fi numit *prenume*. Ulterior, pentru că numele individual, pe care copilul îl primea îndată după naştere, se punea înaintea celorlalte, i s-a zis *prenume*, [1, p. 38] justificându-şi denumirea, având ca element prim de compunere savantă prefixul *pre-* < fr. *pré-*, cf. lat. *prae*, cu semnificația: 1. „anterior în timp", „anterior", „înainte de", adică *prenume* înseamnă „ceea ce se pune înaintea numelui".

BDD-A6633 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:33 UTC)

acestuia. [4, p. XXII-XIV] De ex.: *Onciul Iuraşcovici, staroste de Cernăuţi, fiul lui luraşco, nepot lui Gavrilcea, soţ Anghelinei şi ginere Maricicăi şi lui Vasile Orăş, mare vornic*. Varietatea modelelor antroponimice care apar în actele şi documentele vremii constituie o dovadă a faptului că prezenţa numelui de familie devenea din ce în ce mai dezirabilă. [5, p. 28] Primul act normativ care reglementează probleme referitoare la numele persoanei fizice este *Legea asupra numelui*, nr. 18 din martie 1895. Această lege statua că orice persoană trebuie să aibă un nume dublu compus dintr-un prenume şi un nume de familie. [6] Cine nu avea nume de familie, îl putea forma cu numele de botez al tatălui lor, la care se adăuga una din terminaţiile care erau în datina ţarii, cum ar fi *-escu* sau *-eanu*. [7, p. 55; 8, p. 83]. După aprobarea legii, numele populare au ajuns la un sistem modern, generalizat a numelor duble, format din *prenume* şi *nume de familie*[1].

Presupun că cel puţin o dată în viaţă ne-am ciocnit de controversa: ce scriem mai întâi *prenumele* sau *numele de familie*? Cu atât mai mult, cu cât nici mass-media, nici instituţiile de învăţământ, nici cele ale statului nu ne pot servi drept model de corectitudine.

În ansamblul ei antroponomastica română se integrează în fizionomia onomasticei europene de tip latin. Astfel că latinul *Stephanus Magnus*, devenit în italiană *Stefano di Grande*, în franceză *Étienne le Grand*, în germană *Stefan Gross*, va fi în limba română *Ştefan cel Mare*. În limba română, pentru desemnarea identităţii persoanelor (evident, dacă ne mai considerăm de sorginte latină!) a devenit generală ordinea *apuseană*[2]: *prenume*, urmat de *numele de familie*.

Spre regret, când completăm formularele oficiale: o cerere, o adeverinţă tip, pe toate este trecut *nume* apoi *prenume*, fie că sunt în căsuţe separate, fie că nu. Ni se întâmplă, din această cauză, să greşim de multe ori completarea lor, trecând, din pricepere şi obişnuinţă, mai întâi prenumele şi apoi numele.

Consider că în formularele standard, tipizate (cereri, adeverinţe, liste de plată, facturi, carduri bancare) atestăm această ordine din lipsă de cultură, din deprinderea de a executa fără a gândi. Or, pentru mulţi conaţionali semnificaţia prefixului *pre-* nu le spune nimic. Ni se pare poate neimportant, însă cât timp folosim prefixul *pre-* pentru o poziţie posterioară şi nu anterioară e ca şi cum am zice *a urca în jos* sau *a avansa înapoi*. Un intelectual ar trebui să ştie aceste lucruri, de aceea mă miră şi mă revoltă faptul că mulţi dintre profesori, inclusiv profesori de limba română, nu cunosc aceste detalii şi îi spun elevului pe „nume şi prenume”, aşa cum e scris în catalog,

[1] De multe ori doar *nume*, dar nicidecum *familie*. Vezi articolul semnat de Irina Condrea *De ce numele nu-i familie*. Timpul, 23.12.2011; http://www.timpul.md/articol/de-ce-numele-nu-i-familie-29796.html

[2] În literatura lingvistică de specialitate prin *ordine apuseană* (WESTERN ORDER) se înţelege modul de desemnare când *prenumele* precede *numele de familie*, spre deosebire de *ordinea răsăriteană* (EASTERN ORDER), când situaţia se inversează şi se aplică în Europa la unguri, în Asia la chinezi, japonezi, coreeni, vietnamezi etc. şi undeva prin Africa. Maghiarii şi japonezii, fiind conştienţi de greutăţile pe care le creează această situaţie, folosesc în străinătate numele lor conform ordinei apusene, scriind *Béla Markó,* de exemplu. Chinezii, coreenii şi vietnamezii, în schimb, îşi păstrează formula răsăriteană şi în situaţii când se află în străinătate, cu excepţia oamenilor de ştiinţă, care în publicaţiile lor de specialitate au trecut la folosirea ordinei apusene, considerată internaţională.

BDD-A6633 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:33 UTC)

nu cum e corect. Deci, luăm aminte, nu chiar tot ce se învaţă la şcoală este corect! Regretabil este că atestăm această situaţie şi în presa scrisă. Urmărind diferite publicaţii, constatăm că este un adevărat haos în scrierea numelor de persoane, foarte mulţi nerespectând normele consacrate. Unii pun *numele de familie* înaintea *prenumelui*. [9] Alţii, în acelaşi articol şi vorbind despre aceeaşi persoană, scriu când *prenumele* urmat de *numele de familie*, când invers. Or, într-o redactare îngrijită, când ordinea este inversată, se pune virgulă între *nume* şi *prenume*. Aceasta este şi recomandarea standardului internaţional *ISO 690,* care se referă în special la modul de prezentare a referinţelor bibliografice în documente de orice fel şi precizează că numele autorilor oricărei referinţe bibliografice se prezintă în ordinea *nume* urmat de *prenume,* separate prin virgulă[1]. [10] Este condamnabil că instituţiile statului, mass-media nu respectă Omul, nici măcar până la nivelul de a i se scrie corect numele.

Este adevărat, în enciclopedii, în cataloage, în cărţile de telefoane, în dicţionare etc., acolo unde se urmăreşte înregistrarea, ordonarea alfabetică, *numele de familie*, considerat mai important, indiferent din câte cuvinte este compus, constituie întotdeauna cuvântul de ordine sau cuvântul director şi se aşază înaintea *prenumelui*. Intrările alfabetice nu se fac la întâmplare, ci sunt reglementate prin standarde internaţionale elaborate[2]. Aceasta nu ne îndreptăţeşte însă ca în vorbire sau în textele care nu implică o ordine alfabetică a numelor să ne abatem de la normele limbii. Aşezarea numelor în ordine alfabetică, în unele acte oficiale, se face şi în alte limbi (franceză, italiană, spaniolă etc.), în care *prenumele* precede obligator *numele de familie*. Acolo însă nu vom întâlni în scrierile curente forme ca: *Diderot Denis*, *Cellini Benvenuto* sau *Columb Cristofor*. Trebuie să fim şi noi mai grijulii în problemele care privesc specificul scrierii numelor în limba noastră cu atât mai mult, cu cât ordinea *nume – prenume* creează de multe ori confuzii.

În faţa unui nume ca *Mariuţa Ioan, Maria (Cassian) Spiridon* nu eşti sigur dacă ai de-a face cu o femeie sau cu un bărbat, iar în cazuri precum *Gheorghe Andrei* sau *Petre Ion, Vasile Toma, Tudor Gheorghe*, neputând ghici în ce ordine au fost scrise numele, n-ai de unde să ştii care e numele de familie şi care este prenumele persoanei în cauză. Şi mai penibilă este situaţia când confuzia se creează la nivel înalt. Probabil vă mai aduceţi aminte de interpretul român Tudor Gheorghe, care, fiind în vizită la Chişinău, a fost pe strada despre care autorităţile locale spun că-i poartă numele. Acolo însă surpriză. Pe plăcuţe era scris *Gheorghe Tudor*. Încurcătura s-a făcut observată, însă reprezentanţii primăriei susţin că prenumele şi numele au fost intenţionat schimbate de Consiliul Municipal, în urmă

[1] În Republica Moldova regulile de alcătuire a referinţelor bibliografice au fost aprobate de către Consiliul Director al bibliotecilor din instituţiile de învăţământ superior şi mediu de specialitate (proces-verbal din 5 iulie 2006) şi recomandate spre utilizare de către Consiliul Naţional pentru Acreditare şi Atestare al Republicii Moldova (scrisoarea nr. 01-31 din 8 februarie 2007). Regulile sunt alcătuite în conformitate cu SM SR ISO 690:2005 Referinţe bibliografice. Conţinut, formă şi structură, şi SM SR ISO 690- 2:2005 Referinţe bibliografice. Partea 2: Documente electronice complete sau părţi de documente.

[2] STAS 8636 – 70. Informare şi documentare. Orânduirea în catalogul alfabetic pe nume de autori şi titluri şi în indexuri; STAS 8636 – 85. Informare şi documentare. Reguli de ordonare alfabetică în cataloage şi bibliografii. Principii şi reguli generale [http://ebooks.unibuc.ro/StiinteADM/secretariat/9-2-1.htm].

BDD-A6633 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:33 UTC)

cu două decenii, pentru că proiectul de redenumire a străzilor risca să nu fie votat. Greşit. Strada se numeşte *Gheorghe Tudor*, în cinstea membrului Sfatului Ţării şi nicidecum *Tudor Gheorghe*, care în 1992, când au fost redenumite cele peste 800 de străzi din Chişinău, nu era prea cunoscut în Moldova. [11]

Mie, cel puţin, inversarea nefirească *nume – prenume* mi se pare puţin rusească, fiind introdusă de *noii* funcţionari, cu un singur scop: „uniformizarea" populaţiei, egalizarea indivizilor şi lipsa de importanţă a lor. Schimbarea normelor de adresare prin *Tovarăşul Popescu* sau *Tovarăşul Ionescu* a dus la inversarea totală *nume – prenume*.

Am observat că îngrozitor de multă lume, inclusiv la colegii de serviciu, se prezintă cu numele înaintea prenumelui, alţii se prezintă numai cu numele, reflex dobândit pesemne la şcoală sau… tot de la rus. Evident că tot de la rus am împrumutat formulări aberante de tipul *nume – prenume – patronimic*[1] (ex.: *Popescu Ion Constantinovici*). Prenumele tatălui în limba rusă se foloseşte ca formulă de politeţe şi atunci când rusul se adresează sau se recomandă *Vasilii Potapovici*, *Ivan Semionovici*, spune toate politeţile posibile. Noi ne trecem fără „politeţurile" lor, pentru că le avem pe ale noastre. În limba română prenumele tatălui se aplică în cazul omonimiei, când prenumele şi numele sunt identice[2] pentru mai multe persoane. În acest caz, numele tatălui poate fi utilizat, fiind reprezentat prin iniţială: *Ion C. Popescu* sau scris complet *Ion Constantin Popescu*. Numele tatălui va fi luat în considerare, ca element subdirector al persoanei mai ales în şcoală, în armată. Acest model este necesar uneori şi în viaţa de toate zilele pentru a ne crea o identitate proprie. De exemplu, dintre cele 18 persoane atestate în republică cu numele *Mircea Ciobanu*, doar unul e *Mircea V. Ciobanu.*

Atunci când ne prezentăm, ca să nu fim sancţionaţi, trebuie să însuşim câteva reguli elementare, căci una e să te prezinţi într-un cerc de amici, la picnic, de exemplu, şi alta e să te prezinţi într-un cadru oficial, la o întâlnire de afaceri. Cel mai indicat mod de prezentare rămâne a fi cel în care spui mai întâi *prenumele* şi apoi *numele*: *Ion Popescu*. Atenţie: întâi prenumele şi nu numele sau doar numele, chiar dacă eşti *Bond, James Bond.* Nici chiar tinerele fete sau tinerii domni nu-şi vor spune numai numele mic sau hipocoristicul: *Anuţa, Bogdan, Crenguta, Dan, Gabi, Mimi, Fifi, Bebe, Coca, Puiu*, ci vor rosti numele întreg: *Laura Ionescu, Şerban Iordănescu*.

În monograme de asemenea ordinea iniţialelor vor urma regula *prenume – nume*. Dacă punem sau nu punctele de prescurtare e mai mult o chestiune de estetică.

Am auzit motivaţii de tipul că „William Shakespeare, Alexandre Dumas, Wolfgang Amadeus Mozart, Isaac Newton, Grigore Ureche, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, George Topîrceanu, au fost personalităţi, de aceea li se scrie astfel numele, Ion Popescu nu este o personalitate, deci..." Este falsă impresia, odată ce toate numele personajelor din literatura română sunt cu prenumele primul: Agamemnon Dandanache, Vitoria Lipan, Ştefan Gheorghidiu, Nicolae Moromete, Onache Cărăbuş, spre a da doar câteva exemple.

[1] Nume dat membrilor unei familii (la unele popoare) şi format de la numele tatălui cu ajutorul unui sufix social. [Sursa: DEX '98]

[2] De exemplu în Republica Moldova sunt înregistrate 35 de persoane cu numele Ion Creangă. [http://cati-ca-voi.com/se-naste-ion-creanga-jurist-din-republica-moldova/]

BDD-A6633 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:33 UTC)

Fără îndoială, față de scrierea şi prezentarea numelor de persoane trebuie să se ia o atitudine oficială, reglementând ordinea numelui, prin norme precise şi obligatorii pentru toți, cum ar fi:

♦ Numele de persoană în limba română se scriu punându-se obligator prenumele înaintea numelui de familie. În vorbirea curentă de asemenea se foloseşte formula *prenume – nume*. Deci vom scrie şi vom rosti *Mihai Munteanu* şi nu invers.

♦ În bibliografii, când se foloseşte ordinea inversă, numele de familie se desparte de prenume printr-o virgulă, semn că ordinea firească a fost schimbată.

♦ Când intenționăm să scriem numele în ordine alfabetică, folosim ordinea *nume – prenume*, pentru că numele de familie este considerat mai important.

♦ În cazul omonimiei, când mai multe persoane poartă acelaşi prenume şi nume, se utilizează şi prenumele tatălui.

Spune-mi cum te numeşti ca să ştiu cine eşti!

Referințe bibliografice

1. Graur, Alexandru. *Nume de persoane*. Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1965.

2. Pătruț, Ioan. *Despre „numele duble" la români*. În: *Cercetări de lingvistică*, 1985, nr. 2, p. 131-134.

3. http://ru.scribd.com/doc/100596824/Rezumat-Ion; vizitat pe 04.01.2013.

4. Constantinescu, Nicolae. *Dicționar onomastic românesc*. Bucureşti, Editura Academiei, 1963.

5. Burci, Iustina. *Antroponime în diacronie. Privire specială asupra Iaşului*. Craiova, Editura Aius, 2001.

6. http://ro.scribd.com/doc/48855400/Aproape-totul-despre-nume; vizitat pe 22.09.2012.

7. Lupulescu, D.; Lupulescu, A. M. *Drept civil. Persoana fizică*. Bucureşti, Editura Editas. 2003, p. 55.

8. Pețu, P.; Velicu, E.; Mardare, V. *Starea civilă, mijloc de identificare a persoanei fizice*. Bucureşti, Editura Detectiv. 2007, ediția a IV-a.

9. http://www.vipmagazin.md/people/Duca_Gheorghe_people/

10. http://ro.wikipedia.org/wiki/Organiza%C8%9Bia_Interna%C8%9Bional%C4%83_de_Standardizare

11. http://m.protv.md/stiri/social/artistul-roman-tudor-gheorghe-pe-strada-care-i-poarta-numele-uite.html?utmsource=feedburner&utmmedium=feed&utm_ campaign=Feed%3A+ProTv-ToateStirile+%28Pro+Tv+-+Toate+Stirile%29&utm_ content=Google+International

12. http://ro.wikipedia.org/wiki/Nume_de_familie

13. Ghergariu, Leontin. *Scrierea numelor de persoane*. În: Limba Română, 1974, nr. 5, p. 447-448.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6633 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:56:33 UTC)